

Gergely Ágnes

A négykezesként James Joyce *Kamarazenéjét* [1958], önállóan pedig Dylan Thomasnak *Az író arcképe kölyökkutya korából* [1959] című önéletrajzi novellafüzéréért már az 50-es években lefordító Gergely Ágnes költőként valamivel később, harmincévesen debütált. Az *Ajtófélfámon jel vagy* [1963] értékeire – „ökomenikus szigorral válogatott” voltára, formai érzékenységére, dialogicitására – egy az *Alföldben* közölt kritika is rámutatott [Maros László, *Két első verseskötetről*, *Alföld*, 1964/4, 381–382.], és nem sokkal később, az 1965/1-es számtól a költő versei folyóiratunkban is megjelentek. Ahogy induló kötetét, úgy első alföldes verseit is az ütemezés és a változatos – az *Azték pillanat* szövegeitől [1970] különösen bravúrosan alkalmazott – rímkezelés jellemzi. Ezek az életmű egészén átívelő hangsúlyos jegyei maradnak ennek a világlíra sodrába becsatornázott, a történelmi eseményekre és neves alakokat mozgósító történetekre, illetve sajátos atmoszférájú helyszínekre egyaránt rezonáló költészetnek, amely hangulati változatosságával és nézőpontváltásaival együtt is mindvégig egylényegű marad.

Az előbb említett versközlés óta eltelt hatvan év, mialatt Gergely Ágnesnek megjelent számos lírai hanghordozású, életrajzi utalásokban bővelkedő regénye, illetve memoárja és naplója, továbbá esszé-, tanulmány- és műfordításköteteket is közreadott. Még a rendszerváltás előtti évtizedekben szerkesztette az *Élet és Irodalom* című lapot, a Szépirodalmi Könyvkiadó köteteit, majd a világirodalomra koncentráló *Nagyvilágot*, később egyetemi oktatóként, kutatóként munkáját leginkább a műfordításelmélet terén bontakoztatta ki – különös figyelmet szentelve William Butler Yeats életművének [*Nyugat magyarja – Esszénapló William Butler Yeatsról*, 1991]. Gergely Ágnes könyvei gyakran átlépik a műnemi és műfaji határokat – a lírai szövegek nemcsak a drámai és az epikus formával kerülnek dialógushelyzetbe, de a műfordításokkal is, jelezve, hogy ez utóbbiak a szerzői kvalitások által szavatolt, egyenértékű alkotómunka eredményei. Ahogy az első ilyen könyv, a *Válogatott szerelmeim* [1973] előszava fogalmaz: „Az elvágyódás termékei a versek. A felismerése a fordítás. Nincs más, ide kell vonzani mindent, ebbe a mágikus erőtérbe.” A *Viharkabát* [2016] című lenyűgözően szép verseskötet fülszövege ugyanakkor minden egyéb munkát a költészet holdudvarába von amikor tételmondattá emeli: „Egész életemben verset írtam.” A költői indíttatás elsődlegességét mutatja az is, hogy Gergely Ágnes indulása óta nem telt el évtized legalább két új verseskötet közlése nélkül, és ez már a 2020-as évek is igaz – a *Zsoltár női hangra* [2022] új poémákat és műfordításokat ad közre, *Az én száz versem* [2024] pedig hatvan éven áttekintve válogat. A klaszszikus formákkal erőlködésmentesen kísérletező, biztos ritmusérzékéről tanúskodó, érzékeny zeneiségű, ám nem hivalkodó, az ütemhangsúlyos mellett az időmértékes és a szabadvers lehetőségeire is építő életmű ez.

Gergely Ágnes évtizedekig visszatérő szerzője volt az *Alföldnek*, majd némi szünet után a bicentenáriumra meghirdetett Petőfi-költőverseny alkalmával sikerült újra megerősíteni folyóiratunkkal való kapcsolatát – a 2023/7-es számhoz egy kisprózával járult hozzá, a 2024/1-esben és 2024/9-esben pedig verseket közölt. Éppen az Alföld-díjakról való döntés után jelent meg a *Soha többé* című költeménye, amelynek

a befotózott verziója hamar terjedni kezdett a közösségi médiában. A szerkesztők általában bosszankodnak az efféle – elvben az eladást rontó – gerillaterjesztés miatt, ezúttal viszont öröm volt látni, ahogy a szakma jeles képviselői sorban osztották meg a lapszámnyitó művet, melyet lelkesült kommentárok kísértek: „Itt él velünk, és nagyon nagy költő.” – szól az első; „Költőóriás.” – ez már a fokozás, és tovább is van, íme a felsőfok: „Nekem G. Á. = A Vers!”

Gergely Ágnes szuverén költészete úgy kapcsolódik újra meg újra a magyar és a világlíra formai hagyományaihoz, meghatározó szerzőihez, és sokszor egyes verseihez is, hogy közben kevéssé érezhető rajta az aktuális divatoknak, múltó irányzatoknak a hatása. Ez a humort és ironikus hangoltságot már kezdetben sem nélkülöző, széles kitekintésű és intelligensen építkező, ugyanakkor olykor kifejezetten személyes indítatású, vallomásos jelleget kapó, de a rímek által felkínált spontán lehetőségeknek is teret adó, a verselés lüktető erejét testtapasztalatként átélni engedő költészet a magyar beszédrend által adott ütemekre építve teljesebben ki legtisztábban. Hálások lehetünk, hogy az utazás iránt elkötelezett és utaztatni kész Gergely Ágnes a szavak tengerén a vitorláját felhúzza, a jó szelet befogva lehetővé tette, hogy együtt lélegezzünk ringatózva meg-meglendülő soraival.

ÁFRA JÁNOS

Juhász Tibor

Amikor fiatal oktatóként a magyar szakot akkoriban elkezdő, már sok tekintetben érett, addig többféle – irodalmi, kereskedelmi, zenei – képzésbe belekóstoló, vagy csak belekóstolni vágyó Juhász Tiborral találkoztam, első benyomásom a komoly, figyelő tekintete volt. Az órán keveset jegyzetelt, de senki nem tudott úgy figyelni, mint ő. Egy évtized távlatából azt kell mondjam, hogy a „figyelem” határozza meg irodalmi-kulturális-társadalmi tevékenységei jó részét.

Egy időben egyszerre négy kulturális portálnál dolgozott [KULTer.hu, Kortárs, Irodalmi Szemle, Pannon Tükör], és az akár itt, akár más keretek között szerkesztői kezei alatt megforduló szerzők rendre arról a hálás tapasztalatról számoltak be, hogy egy odafigyelésen, megérteni vágyáson alapuló közös munkán vannak túl, és akár közölte végül a szöveget, akár nem, a folyamat rendkívül termékeny volt. Fontos megemlíteni azt is, hogy bár sokféle szövegtípusban ír (mint a tanulmány, a kritika vagy a Digitális Irodalmi Akadémiára készített portrék), a nyilvános, élő irodalmi beszélgetés, illetve az interjú Juhász Tibor egyik legfontosabb műfaja lett. Érzékenyen, meglepően, és ismét: odafigyelően kérdez, együttgondolkodik közben a beszélgetőtárral – a rutinmegoldások távol állnak tőle. Ezt az intelligensen empatikus beleérző képességét lyukóhányai projektjében is erősen hasznosítania szükséges.

Juhász Tibor szakmai-szerzői életútján két fordulópontot nevezhetünk meg. Az első az *Ez nem az a környék* című, a kortárs költészeti szcénán nyomot hagyó verseskötetének összeállítása, majd 2015-ös megjelenése a FISZ és az Apokrif Könyvek közös gondozásában. A kötet fűlszövege későbbi pályájának tétjeit is előrevetíti:

„célja, hogy egy sajátos narratív hangot alakítson ki, mellyel karaktereket bemutatva és történeket elmesélve olyan problémákkal tud foglalkozni, melyek személyessége sokakat érinthet”. Bizonyos sarokpontokat tekintve – mint a társadalmi elköteleződés, a másik[ak] nyelvének és történeteinek hiteles megszólaltatása, a személyes megszólalás helye, mindezen kérdéskörök nyelvi-etikai problematizálása okán – tudatos író-költői alakulásfolyamatról beszélhetünk. S hogy valóban útkereső, kockázatvállaló megoldásokról van szó, az is jelzi, hogy mindezen problémák *Salgó blues* [Scolar, 2018] című novelláskötetének recepciójában is felbukkantak, illetve hogy második verseskötetét [*Amire telik*, 2021, Scolar] részint épp e kérdéskörök alapján övezte vita lapunk hasábjain, és olyan megfontolásokkal is szembesítettek a szerzőt, amelyek alapján a megszólalás, megszólaltatás, nyelvalkotás problémáin még többet volt szükséges és hasznos gondolkodnia. Az ilyen kritikai szembesítések mindig próba elé állítják az alkotói lelket, s akkor is megrendítőek, ha végül a szerző képes a maga java szerint végiggondolni az észrevételeket. Juhász Tibor alkotásáról elmondható, hogy sosem az önreflexió rövid útjait keresve áll a helyzetek elé: bármi jön is be a kritikai kapun, akár komoly dicséret, akár erős bírálat, megküzd és megoldozik vele. Lapunk online felületére készített vitaanyagai, körinterjúi fontos hozzájárulások a kritikai diskurzus történő alakulásához.

Pályájának-életének újabb mérföldkövét jelenti az a vállalkozás, amely a borsodi kistelepülés, Lyukóbánya mélyszegénységben élő társadalmában végzett szociográfiai kutatását, aktív résztvevő megfigyelői tevékenységét jelenti. A 2016 óta tartó lyukói látogatások, beszélgetések, a bekapcsolódás helyi civil programokba, a bevonódás és kívülállás, távolság és közelség emberi és alkotói dilemmái, a közben szövegszerűvé is váló – lapunkban is közölt – részmunkálatok gondozása életének, gondolkodásának meghatározó irányát jelentik az utóbbi években. A máig befejezetlen projektum alkotói komolyságát jelzi az is, hogy tudományos és kritikai munkásságában, doktori dolgozatában [amelyben a Kádár-korszak prózairodalmát vizsgálja], szisztematikus olvasmányaiiban olyan választásokat tesz, amelyek a szociográfiai munka történeti problémáit, eseteit és elméleti kérdéseit egyaránt érintik – a tanulás, megfigyelés, jobb megértés jegyében.

Színvonalas és kockázatvállaló lírai és prózai munkáiért, lapunkban közölt elméleti és hiánypótló tanulmányaiért, kritikáiért, az Alföld online-ra készített minőségi vitaanyagokért, a laphoz köthető beszélgetések moderálásáért, s mert külső munkatársként mindig lehet rá számítani: Alföld-díjban részesül Juhász Tibor.

LAPIS JÓZSEF

Korpa Tamás

Ha megkísérelnénk definiálni ezt a négykötetnyi, gyakorta megzabolázhatatlannak tűnő, az érzékszerveinket folytonosan stimuláló-összekuszáló nyelvi áradást, azt mondhatnánk, Korpa Tamást költőként a határ, az átmenetiség metapoétikai kérdése izgatja, különféle nyelvi-nyelven túli, jelenségek, emberi és nonhumán urbanizált-természeti képződmények találkozását, érintkezését, egymásba fonódását tapogatja le, hallgatja ki, egyszersmind teszi láthatóvá verseiben. Az iménti megfogalmazás túlbujánczó metaforikussága távolról sem motiválatlan a szerző életműve felől közelítve – mindezzel arra az átlényegülésre igyekszem utalni, ami nélkül az ember alighanem elvesztve érzi magát ebben az áthatolhatatlanul sűrű költői univerzumban. Polonius *Hamlet*ből vett híres jelenetének szavaival: „örült beszéd, de van benne rendszer”, s valóban, a dán királyfi javaslatával összhangban, „rák módra”, azaz mintegy a későbbi kötetektől visszafelé haladva válnak – ha nem is minden tekintetben világossá, de legalábbis – funkcionálissá a szürrealitás határát súroló, sőt helyenként azon túl is lendülő, mondhatni határfeszegető líra asszociatív nyelvi mozgásai. Időbe telik ráhangolódni az első kötetek, az *Egy híd térfogatáról* és az *Insomnia* meghökkentő szókapcsolatai, zavarba ejtő metaforái és a rögzíthetőségnek makacsul ellenálló hasonlatai által teremtett szemantikai nyitottságra, arra a tág játéktérre tehát, amelyben nem leképeződik egy látvány vagy kibomlik egy gondolat, hanem amelyben az egymástól távoli nyelvi elemek rétegződése inkább dinamizálja a jelentéslétesülés folyamatát.

Korpa Tamás költészete a legtávolabb eső jelenségek közt is képes átjárást biztosítani, és pontosan ez az évek során tökéletesített és finomított technikai tudás nyitott ajtót az igazán nagy művek előtt, amelyek anélkül képesek vallatóra fogni a Szádelői-völgy erdőit vagy éppen történelmi-kulturális tekintetben, etnikailag és infrastruktúráisan bámulatosan összetett Kolozsvár lakóinak és urbánus tereinek múltját és jelenét, hogy ez a külső tekintet domesztikálni igyekezze ezt az rekapitulálhatatlan idegenséget. Az interakció itt tehát sosem erőszakot, hanem szelíd ráhangolódás, különféle létformák termékeny kontaminációja. *A lombhullásról egy júliusi tölgygel*, valamint a legutóbbi kötet, a *Házsongárd live* megkerülhetetlen dokumentuma a kortárs magyar lírának abból a szempontból, miképpen járulhat hozzá valamely, az emberin túli tapasztalategyüttes rejtett lényegének letapogatásához a költészet, legyen szó városról vagy természetről; hogyan hallgatható ki, egyúttal fordítható át ez a hang nélküli morajlás metaforák és színesztéziák hálózatán keresztül artikulált nyelvi eseményné – hogyan tehető élővé, közvetíthetővé, ahogy a cím találó híradástechnikai kifejezése is sugallja. Bizonyos, hogy aki Korpa Tamás tolmácsolásában találkozott már „jégesőben végrendelkező fával” vagy az ő útmutatásával tapogatta a Bánffy-palota falsebeit, annak egy erdei séta vagy egy kolozsvári látogatás aligha lesz már a régi: egyszerre sosem hallott hangok és kontúrtales képzetek válnak hozzáférhetővé, a figyelem eladdig ismeretlen mechanizmusai lépnek működésbe.

Korpa Tamás 2010 óta rendszeres tagja a tágan értett Alföld-családnak; nemcsak verseivel, de kritikáival és az utóbbi években – kapcsolódva a szerző legújabb, határon átívelő, szorosan a városhoz fűződő projektjéhez, a kolozsvári alkotókkal, értelmiségiekkel készített, kötetmegjelenés előtt álló beszélgetéssorozatához – in-

terjűkkel is igazolta, hogy az a szakmai minőség, amelyet az Alföld-díj megkövetel, a tehetség mellett alázatos és elhivatott munka, valamint fáradhatatlan szorgalom eredménye. Az ugyancsak nem elhanyagolható fontosságú, tekintélyes mennyiségű irodalomszervezői tevékenység, melyet a Fiala Írók Szövetségének kötelékében – sokáig annak alelnökeként, majd elnökeként – programsorozatok, határon inneni és túli konferenciák ötletgazdájaként és lebonyolítójaként vállalt, csak még inkább megerősítheti, hogy az ideai elismerés jó kezekbe került. Annak reményével köszöntjük Korpa Tamást az Alföld-díjasok között, hogy – bár, azóta megjelent két kötet ide vagy oda, elmondása szerint évek óta az utolsó verseskönyvét írja – ez az életmű nem lezárulóban, ellenkezőleg, kiteljesedőben van, és hogy ennek a folyamatnak az egyes állomásait folyóiratunk olvasói is nyomon követhetik majd.

HERCZEG ÁKOS

• • • • •

Felelős kiadó: FAZAKAS GERGELY TAMÁS

Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége

Grafikai terv, layout: Alkotópont Grafikai Műhely Kft.

Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége

Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza elnök-vezérigazgató

Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. E-mail: alfoldfolyoirat@gmail.com — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál [Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900]. További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 10800 Ft, félévi 5400 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.